



## Identifying and Analyzing Barriers to Sustainable Rangeland Management in Qashqai Nomadic Communities of Abadeh County

Mahin Fooladi | Iman Islami\*

Department of Rangeland Management, Faculty of Natural Resources, Tarbiat Modares University, Noor, Iran.

Correspond E-mail: [i.eslami@modares.ac.ir](mailto:i.eslami@modares.ac.ir)

### Article Info

#### Article type:

Research Article

#### Article history:

Received: 26 May. 2025

Revised: 13 Jul. 2025

Accepted: 20 Jul. 2025

Published online: 01 Jan. 2026

#### Keywords:

Land degradation,  
Climate change,  
Indigenous knowledge,  
Grazing management,  
Coding.

### Abstract

Rangelands, as one of the most important natural ecosystems, play a crucial role in maintaining biodiversity and supporting the livelihoods of local communities. This study aimed to identify and analyze the barriers to sustainable rangeland management in the Qashqai nomadic communities of Abadeh County. Using a qualitative approach and grounded theory methodology (Strauss and Corbin), data were collected through semi-structured interviews with local stakeholders. Nineteen participants were selected through snowball sampling based on theoretical saturation. Data were analyzed using open, axial, and selective coding, resulting in a Paradigm Model outlining the key obstacles to sustainable rangeland management in Qashqai nomadic communities of Abadeh County. The findings revealed that the main barriers to sustainable rangeland management include causal conditions (increasing pressure on rangelands, structural and systemic problems, and environmental degradation), contextual conditions (ecological and geographical limitations, socioeconomic challenges, and weak infrastructure and management), and intervening conditions (external influences, technological and social transformations, crises and dysfunctions, and regional cooperation). Improvement strategies comprised rangeland ecosystem restoration, empowerment and participation of local communities, economic and legal support, sustainable development, and international cooperation. The consequences included ecological improvement, socioeconomic prosperity, reduced pressure on rangelands, increased investment, and pollution mitigation. The results emphasize the necessity of integrating indigenous knowledge with modern technologies and strengthening the participation of nomadic communities in decision-making to achieve sustainable rangeland management. This study offers practical strategies to improve rangeland management and ensure their long-term sustainability in the region.

**Cite this article:** Fooladi, M., Islami, I. (2025). Identifying and Analyzing Barriers to Sustainable Rangeland Management in Qashqai Nomadic Communities of Abadeh County. *Journal of Range & Watershed Management*, 78 (4), 529-546. DOI: <http://doi.org/10.22059/jrwm.2025.396122.1836>



© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press

## EXTENDED ABSTRACT

**Introduction:** Rangelands are among the most extensive terrestrial ecosystems, covering a large portion of the Earth's land and providing essential services such as biodiversity conservation, carbon storage, and soil protection. In Iran, rangelands constitute a major part of the country and support hundreds of thousands of households, particularly in arid and semi-arid regions. The Qashqai nomads of Abadeh County are culturally significant, traditionally practicing seasonal migration to sustainably manage rangeland resources. However, overgrazing, land degradation, climate variability, policy gaps, and weakening traditional institutions have increasingly stressed this system. The balance between human use and ecological resilience is disrupted, exposing communities to environmental and socio-economic vulnerabilities. While previous studies highlight general rangeland challenges, few focus on localized barriers faced by specific nomadic groups. This study addresses this gap by examining socio-ecological, institutional, and economic constraints on sustainable rangeland development among Qashqai communities, aiming to develop a grounded, context-based Paradigm Model. Emphasis is placed on integrating indigenous knowledge with modern technologies and enhancing community participation, considering Iran's extensive rangelands, which sustain a large number of households, including many nomadic ones. Population growth, unsustainable exploitation, and climate change worsen degradation globally, with significant portions of rangelands at risk by mid-century. In the Qashqai context, traditional migration between summer and winter pastures mitigates some pressures, but systemic challenges remain, highlighting the need for localized, context-aware management strategies.

**Materials and Methods:** The study was conducted using a qualitative research design based on grounded theory methodology as developed by Strauss and Corbin. This approach allows for the generation of theoretical insights grounded in empirical data and is particularly suited to exploring complex, multifactorial social and ecological systems. Nineteen semi-structured interviews were conducted with key informants including tribal leaders, pastoralists, and local experts, selected via snowball sampling. Inclusion criteria required participants to have at least five years of relevant experience and comprehensive knowledge of pastoral practices, ecological conditions, and traditional management systems. Interviews were conducted in the field to capture contextual insights and lasted between 55 to 85 minutes. The data were transcribed, coded, and analyzed in three stages: open coding to identify key concepts, axial coding to organize categories around central themes, and selective coding to integrate these categories into a coherent theoretical model. The process continued until theoretical saturation was achieved. To ensure validity, results were validated through participant feedback and expert review. Reliability was confirmed through inter-coder agreement with a consistency rate of 77%. Ethical considerations such as informed consent, confidentiality, and voluntary participation were rigorously adhered to. The study area, Abadeh County in Fars Province, spans 6800 km<sup>2</sup> with semi-arid climate (annual rainfall ~200 mm), serving as a key yilaq for Qashqai nomads. Participants' demographics included ages 25-75 (average 45), mostly male (84%), with varied education levels and roles (e.g., leaders 21%, experts 26%). Data collection involved deep, face-to-face interviews recorded and analyzed manually, yielding a localized conceptual framework capturing specific barriers and interventions for sustainable rangeland management in Qashqai regions.

**Results and Discussion:** Analysis of the data revealed 123 initial open codes, which were distilled into 38 axial codes and synthesized into 18 core selective categories. These were grouped into five thematic components: causal conditions, contextual conditions, intervening conditions, improvement strategies, and consequences. Causal conditions included factors such as overstocking, lack of grazing rotation systems, ineffective government policies, and environmental degradation, encompassing pressures like excessive grazing, drought, land use changes, and habitat destruction. Contextual conditions encompassed ecological limitations like arid climate and poor soil, along with socio-economic challenges such as poverty, low education levels, and weak infrastructure, including geographic constraints, economic dependencies, and managerial deficiencies. Intervening conditions such as national political shifts, technological changes, demographic transitions, and the absence of effective regional coordination further influenced rangeland vulnerability, involving external influences, social transformations, crises, and regional collaborations. As for improvement strategies, respondents emphasized the importance of restoring degraded lands, empowering local communities, providing legal recognition for customary practices, enhancing economic support, and integrating low-cost technologies for monitoring and decision-making, such as ecosystem rehabilitation, community participation, financial/legal aids, and international cooperation. The

identified consequences of implementing these strategies included improved ecological status, increased economic resilience, enhanced community participation in governance, and reduction of pressures on natural resources, leading to ecological enhancement, socio-economic prosperity, reduced grazing pressure, investment attraction, and pollution mitigation. Additionally, the findings revealed systemic gaps in the inclusion of women and youth in rangeland decision-making, underscoring the need for more inclusive development approaches. The results point to the urgent need for integrated, flexible, and participatory rangeland management frameworks that align national policies with local realities, capitalize on indigenous knowledge, and support community-led adaptive strategies in the face of environmental change, aligning with studies highlighting the role of participatory governance in similar pastoral contexts.

**Conclusion:** This study concludes that sustainable rangeland development in Qashqai nomadic communities of Abadeh County is hindered by a web of interacting ecological, socio-economic, and institutional constraints. Through grounded theory methodology, a comprehensive Paradigm Model was developed that maps out the barriers and identifies practical pathways for overcoming them. Three key strategies are recommended: first, implementing ecologically informed grazing systems that match livestock numbers with land carrying capacity; second, strengthening participatory governance structures that incorporate traditional knowledge and ensure local involvement in decision-making; and third, deploying accessible technologies such as mobile apps for pasture monitoring and early warning systems. The proposed model offers a valuable tool for policymakers and development practitioners working in similar semi-arid pastoral contexts. Although the study is geographically specific, its insights can be adapted to other regions with analogous socio-ecological dynamics. Future research should consider mixed-method approaches and broader sampling to enhance generalizability. Most importantly, sustainable rangeland management requires a shift toward inclusive, locally grounded, and forward-looking policies that not only protect the environment but also support the cultural and economic vitality of nomadic communities, emphasizing the integration of indigenous practices with modern innovations to mitigate degradation and foster resilience.

**Keywords:** Land degradation, climate change, indigenous knowledge, grazing management, coding.

**Article Type:** Research Article

**Conflicts of interest:** The authors of this article declared no conflict of interest regarding the authorship or publication of this article.



## شناسایی و تحلیل موانع توسعه پایدار مراتع در جوامع عشایر قشقایی شهرستان آباده

مهین فولادی | ایمان اسلامی\*

گروه مرتعداری، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تربیت مدرس، نور، ایران  
رایانامه: [i.eslami@modares.ac.ir](mailto:i.eslami@modares.ac.ir)

### چکیده

### اطلاعات مقاله

#### نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۰۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۴/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۲۹

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۱۱

#### کلیدواژه‌ها:

تخریب اراضی،  
تغییر اقلیم،  
دانش بومی،  
مدیریت چرا،  
کد گذاری.

مراتع به عنوان یکی از مهم ترین اکوسیستم های طبیعی، نقش حیاتی در حفظ تنوع زیستی و تأمین معیشت جوامع محلی ایفا می کنند. این مطالعه با هدف شناسایی و تحلیل موانع مدیریت پایدار مراتع در جوامع عشایر قشقایی شهرستان آباده انجام شد. پژوهش حاضر با استفاده از روش کیفی و بکارگیری نظریه داده بنیاد (رویکرد اشتراوس و کوربین)، اطلاعات پژوهش با استفاده از روش مصاحبه نیمه ساختاریافته با ذینفعان محلی گردآوری شد. روش نمونه گیری گلوله برفی و حجم نمونه بر اساس اشباع نظری، معادل ۱۹ نفر تعیین شد. داده ها در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شدند و در نهایت، مدل مفهومی موانع مدیریت پایدار مراتع در جوامع عشایری شهرستان آباده استخراج گردید. یافته ها نشان داد که موانع اصلی مدیریت پایدار مراتع شامل شرایط علی (فشار فزاینده بر مراتع، مشکلات ساختاری و سیستمی، تخریب محیط زیست)، شرایط زمینه ای (محدودیت های اکولوژیکی و جغرافیایی، مشکلات اقتصادی و اجتماعی، ضعف زیرساخت ها و مدیریت)، عوامل مداخله گر (تأثیرات بیرونی، تحولات تکنولوژیکی و اجتماعی، بحران ها و نارسایی ها، همکاری های منطقه ای) و راهبردهای بهبود (احیای اکوسیستم مرتعی، توانمندسازی و مشارکت جوامع محلی، حمایت های اقتصادی و قانونی، توسعه پایدار و همکاری بین المللی) می باشد. همچنین، پیامدها شامل بهبود وضعیت اکولوژیکی، رونق اقتصادی و اجتماعی، کاهش فشار و جذب سرمایه، و کاهش آلودگی ارزیابی شدند. نتایج پژوهش بر ضرورت تلفیق دانش بومی با فناوری های نوین و تقویت مشارکت عشایر در فرآیند تصمیم گیری برای دستیابی به مدیریت پایدار مراتع تأکید دارد. این مطالعه راهکارهای عملی برای بهبود مدیریت مراتع و تضمین پایداری بلندمدت آن ها در منطقه ارائه می دهد.

استناد: فولادی؛ مهین، اسلامی؛ ایمان (۱۴۰۴). شناسایی و تحلیل موانع توسعه پایدار مراتع در جوامع عشایر قشقایی شهرستان آباده. نشریه مرتع و آبخیزداری، ۷۸ (۴)، ۵۴۶-۵۲۹.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jrwm.2025.396122.1836>



© نویسندگان.

ناشر: انتشارات دانشگاه تهران.

## ۱. مقدمه

منابع طبیعی یکی از ارکان جدایی ناپذیر زندگی انسان‌ها و به عنوان پایه و اساس مدیریت پایدار، رفاه زندگی بشر را فراهم کرده است (اسلامی و فرج‌اللهی، ۲۰۲۲). در این میان مراتع به عنوان یکی از گسترده‌ترین اکوسیستم‌های زمینی، نقشی حیاتی در ارائه خدمات اکولوژیکی و حمایت از معیشت جوامع محلی ایفا می‌کنند (Feng et al., 2025).

این اکوسیستم‌ها نه تنها زیستگاه گونه‌های گیاهی و جانوری منحصر به فرد هستند، بلکه به طور مستقیم و غیرمستقیم معیشت بیش از یک سوم جمعیت جهان، به ویژه در مناطق خشک و نیمه‌خشک، را تأمین می‌نمایند (Roche et al., 2021). با این حال همواره برقراری موازنه بین حفاظت و بهره‌برداری از خدمات اکوسیستم یکی چالش‌های اساسی مدیریت سرزمین است (عرفانی و همکاران، ۲۰۲۴). اما در طی قرن اخیر و با افزایش جمعیت و سطح زندگی و همچنین نیازهای معیشتی استفاده بی‌رویه و البته خارج از توان اکوسیستم باعث تخریب منابع طبیعی شده است (فرج‌اللهی و همکاران، ۲۰۲۱). در این راستا افزایش تقاضا برای تولید مواد غذایی و پروتئین حیوانی فشار بی‌سابقه‌ای بر مراتع وارد کرده است. این فشارها منجر به تخریب گسترده پوشش گیاهی، کاهش ظرفیت احیای اکوسیستم، و نهایتاً موجب تخریب اراضی مرتعی شده‌اند (Daba & Mammo, 2024). عوامل متعددی از جمله چرای بی‌رویه، تغییرات اقلیمی، تبدیل اراضی به کاربری‌های رقابتی (مانند کشاورزی و شهرسازی)، و ناپایداری نظام‌های مدیریتی، در تشدید این روند نقش داشته‌اند (Angerer et al., 2023). مطالعات نشان می‌دهند که در صورت تداوم روند فعلی، تا سال ۲۰۵۰، بیش از ۷۰ درصد مراتع جهان با خطر کاهش شدید بهره‌وری مواجه خواهند شد (Mussa et al., 2016).

در ایران، مراتع با وسعتی بالغ بر ۸۴۷ میلیون هکتار، حدود ۵۲ درصد از مساحت کشور را پوشش می‌دهند و به عنوان دومین منبع طبیعی پس از جنگل‌ها، نقش کلیدی در حفظ تعادل اکولوژیکی و معیشت جوامع روستایی و عشایری ایفا می‌کنند (عظیمی و همکاران، ۱۴۰۱؛ ساروی، ۲۰۱۷). این منطقه وسیع یکی از منابع اصلی تأمین علوفه دام‌های اهلی و تولید مواد غذایی در کشور به شمار می‌رود و جایگاه ویژه‌ای در تأمین نیازهای زیستی و اقتصادی جوامع محلی دارد. (صیادی و همکاران، ۲۰۲۴ ب) به دلیل تنوع چشمگیر اکولوژیکی و رویشگاهی، مراتع ایران زیستگاه طیف وسیعی از گونه‌های گیاهی، جانوری و میکروارگانیسم‌ها محسوب می‌شوند. با این حال، این اکوسیستم‌های ارزشمند به طور فزاینده‌ای در معرض تهدیدات جدی قرار گرفته‌اند و خطر تبدیل شدن به عرصه‌های تخریب‌شده و بیابانی در کمین آنهاست. (معتمدی و همکاران، ۱۳۹۹).

بر اساس آمارهای موجود، حدود ۹۱۶ هزار خانوار در کشور از مراتع به عنوان منبع معیشتی استفاده می‌کنند. از این تعداد، حدود ۲۳۰ هزار خانوار عشایری با جمعیتی نزدیک به یک میلیون نفر، معادل یک چهارم از کل بهره‌برداران مراتع را تشکیل می‌دهند. شیوه زندگی مبتنی بر کوچ‌روی (بیلاق و قشلاق) عشایر، نه تنها به حفظ تعادل اکولوژیکی مراتع کمک می‌کند، بلکه آن‌ها را به عنوان نگهدارنده منابع طبیعی این عرصه‌ها مطرح می‌سازد. از آنجا که مراتع برای عشایر منبع اصلی تأمین معیشت محسوب می‌شود، وابستگی عمیقی به این منابع داشته و به طور ذاتی نسبت به حفظ و پایداری آن‌ها احساس مسئولیت می‌کنند (فیاض، ۱۳۹۹).

سبک زندگی عشایر، یکی از صور زندگی و شیوه‌ای از معیشت است که بر مبنای پرورش دام و انطباق با طبیعت می‌باشد. این سبک زندگی، طی دوره‌های مختلف، با چالش‌ها و مسائل درونی و بیرونی مواجه بوده است (حسینی و بابایی محمدی، ۱۴۰۳). نظام بهره‌برداری مراتع عشایری جزئی از نظام بهره‌برداری مراتع کشور می‌باشد و همچون جامعه عشایر در طی زمان دچار فراز و نشیب‌هایی بوده است. مدیریت این نظام در زمان گذشته دچار تغییراتی بوده و عوامل مؤثر بر آن چالش‌هایی را ایجاد کرده که تحلیل آن به راهکاری جهت اعمال مدیریت منطقی مراتع عشایری در زمان حال منجر می‌شود (بازیان، ۱۳۸۶). این جامعه در ایران به عنوان «جامعه سوم» در کنار جوامع شهری و روستایی، همواره نقشی محوری در مدیریت پایدار مراتع ایفا کرده است. شیوه زندگی مبتنی بر کوچ‌روی استفاده خردمندانه از منابع، و دانش بومی انباشته شده طی قرن‌ها، این جوامع را به نگهدارنده منابع طبیعی تبدیل کرده است (شکور و همکاران، ۱۳۹۵).

در ایران، عشایر مختلفی زندگی می‌کنند که برخی از آنها مانند ایل ترکمن، کرد، بختیاری، شاهسون، لر و قشقایی شناخته شده

هستند (کیانی و همکاران، ۱۴۰۲). ایل قشقایی یکی از بزرگترین و شناخته‌شده‌ترین ایل‌های ایران است. این ایل از نظر تاریخی و فرهنگی دارای اهمیت زیادی است و از زمان صفویه به بعد در تاریخ ایران نقش مهمی ایفا کرده است (پورمحمدی املشی و زیلاب پور، ۱۳۹۳). قشقایی‌ها به عنوان یکی از جوامع عشایری ایران، الگوی کوچ‌روی منحصربه‌فردی دارند که در مقایسه با برخی ایل‌های مرزنشین، محدود به مرزهای داخلی کشور است و از عبور از مرزهای بین‌المللی اجتناب می‌کنند. این جامعه با بهره‌گیری از دانش بومی انباشته‌شده طی قرن‌ها، دو بار کوچ سالانه را در چارچوب نظام بیلاق و قشلاق مدیریت می‌کند. در پاییز و زمستان، قشلاق‌های واقع در ارتفاعات پایین‌تر جنوب و جنوب غرب ایران با آب‌وهوای معتدل، محیطی ایده‌آل برای چرای دام‌ها فراهم می‌کنند. با فرارسیدن تابستان، کوچ به بیلاق‌های خنک‌تر در ارتفاعات شمال فارس، غرب اصفهان، و بخش‌هایی از چهارمحال و بختیاری انجام می‌شود. این جابه‌جایی دوگانه نه تنها امکان بهره‌برداری بهینه از منابع مرتعی را فراهم می‌کند، بلکه جوامع قشقایی را از پیامدهای مخرب تغییرات اقلیمی (مانند خشکسالی‌های طولانی‌مدت) مصون می‌دارد (حاجی‌ناصری و یزدان‌پناه، ۱۴۰۰).

استان فارس به عنوان کانون اصلی تمرکز ایل قشقایی، نقشی محوری در حفظ هویت و معیشت این جامعه ایفا می‌کند. اگرچه پراکندگی جغرافیایی قشقایی‌ها تا استان‌هایی مانند اصفهان، کهگیلویه و بویراحمد، و حتی خوزستان گسترده است، اما اغلب جمعیت این ایل در شهرستان‌های فارس، به ویژه مرودشت، اقلید و آباده ساکن هستند (فریمانی و همکاران، ۲۰۱۷). بنابراین شهرستان آباده به عنوان یکی از مناطق بیلاقی مهم عشایر قشقایی شناخته می‌شود (حبیبیان و همکاران، ۱۳۹۷). در این راستا، شناخت موانع مدیریت پایدار مراتع می‌تواند به اتخاذ تدابیر مناسب برای حفاظت از مراتع و ارتقای معیشت عشایر کمک کند و در نهایت به مدیریت پایدار در این منطقه منجر شود.

مطالعات متعددی در سطح ملی و بین‌المللی به بررسی چالش‌های مرتبط با مدیریت مراتع و ضرورت رویکردهای پایدار پرداخته‌اند. پژوهش‌های داخلی در ایران، نظیر مطالعات الالدین‌وندی (۱۴۰۰) و حجاریان (۱۴۰۱)، بر لزوم تدوین راهبردهای جامع برای حفاظت از این اکوسیستم‌ها تأکید کرده و راهکارهایی نظیر بهبود نظام چرا، تقویت مشارکت محلی، و اصلاح سیاست‌های مدیریتی را پیشنهاد نموده‌اند. این تحقیقات نشان می‌دهند که تخریب مراتع نه تنها تهدیدی برای تنوع زیستی است، بلکه حیات اقتصادی جوامع وابسته به این منابع را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. در سطح بین‌المللی، پژوهش‌هایی همچون ما<sup>۱</sup> و همکاران (۲۰۲۳) و تنزینگ<sup>۲</sup> و همکاران (۲۰۱۷) به چالش‌های کلی مناطق عشایری، از جمله تعارضات حقوق مالکیت و فشارهای ناشی از تغییرات اقلیمی، پرداخته‌اند. با این حال، علیرغم توجه به ابعاد کلی تخریب، پیچیدگی‌های خاص مرتبط با بافت اجتماعی-فرهنگی جوامع عشایری کمتر مورد کاوش قرار گرفته است.

اگرچه تحقیقات پیشین، اعم از داخلی و خارجی، چالش‌های عمومی مناطق عشایری را شناسایی کرده‌اند، تحلیل عمیق موانع مدیریت پایدار مراتع در جوامع خاصی مانند عشایر قشقایی شهرستان آباده مغفول مانده است. این جامعه با ترکیبی منحصر به فرد از عوامل فرهنگی (مانند سبک زندگی کوچ‌نشینی)، اقتصادی (وابستگی شدید به دامداری)، و اکولوژیکی (همزیستی با اقلیم نیمه‌خشک) روبه‌روست که نیازمند بررسی‌های زمینه‌ای و تطبیقی است. برای مثال، پژوهش‌های بین‌المللی مذکور اگرچه به مسائل کلی عشایری اشاره دارند، اما نقش سنت‌های محلی و تعاملات نهادی خاص این منطقه را نادیده گرفته‌اند. این محدودیت، ضرورت مطالعاتی را نشان می‌دهد که با تمرکز بر بافت محلی، راهکارهای عملیاتی متناسب با شرایط ویژه جوامع قشقایی ارائه دهد.

بنابراین هدف تحقیق حاضر شناسایی و تحلیل موانع مدیریت پایدار مراتع در جوامع عشایر قشقایی شهرستان آباده است. با استفاده از روش داده بنیاد و رویکرد اشتراوس و کوربین<sup>۳</sup>، این تحقیق به درک عمیق‌تر از موانع موجود و ارائه راهکارهای مناسب برای مدیریت پایدار مراتع در این جوامع کمک می‌کند.

<sup>۱</sup>. Ma

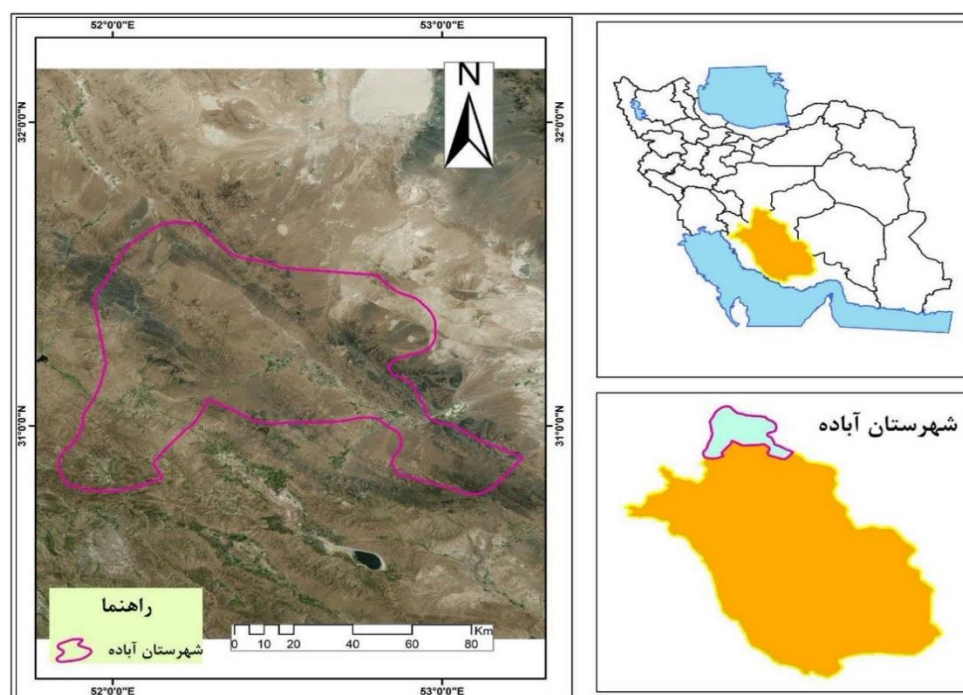
<sup>۲</sup>. Tenzing

<sup>۳</sup>. Strauss and Corbin

## ۲. مواد و روش‌ها

### ۲-۱. منطقه مورد مطالعه

شهرستان آباده با وسعت ۶۸۰۰ کیلومتر مربع در شمال استان فارس قرار دارد و شهر آباده مرکز آن است. این شهرستان از شرق به شهرستان ابرکوه در استان یزد، از جنوب به شهرستان خرمبید، از غرب به شهرستان‌های اقلید و سمیرم، و از شمال به استان اصفهان متصل است. بارش سالانه در این منطقه حدود ۲۰۰ میلی‌متر است که آن را بخشی از نواحی نیمه‌خشک کشور معرفی می‌کند. فاصله مرکز این شهرستان تا شیراز حدود ۲۷۵ کیلومتر است و تقریباً در فاصله ۲۰۰ کیلومتری جنوب اصفهان قرار دارد. همچنین، موقعیت استراتژیک این شهرستان به دلیل مجاورت با جاده سراسری جنوب به مرکز کشور باعث ایجاد شرایط خاص برای آن شده است. جمعیت این شهرستان بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵، ۳۷۲۵ نفر بوده است (خادم حسینی و همکاران، ۱۴۰۳). این شهرستان، به دلیل ویژگی‌های جغرافیایی و اکولوژیکی خاص، محیطی مناسب برای نظام‌های عشایر قشقایی است. منطقه آباده با تنوع زیستی و منابع طبیعی غنی، شرایط مساعدی برای زندگی و فعالیت‌های اقتصادی عشایر فراهم می‌کند. این اقلیم شرایط مناسبی برای پرورش دام و کشاورزی ایجاد می‌کند که از فعالیت‌های اصلی عشایر قشقایی است. عشایر قشقایی نیز با سبک زندگی سنتی و وابستگی به منابع طبیعی، نقشی مهم در فرهنگ و اقتصاد شهرستان آباده دارند (صیادی و همکاران، ۲۰۲۴ الف).



شکل ۱. موقعیت محدوده منطقه مورد مطالعه

### ۲-۲. روش کار

روش پژوهش حاضر با بهره‌گیری از رویکرد کیفی و استفاده از نظریه داده‌بنیاد، به شناسایی موانع مدیریت پایدار مراتع و تبیین الگوی روابط بین مقوله‌های شناسایی شده در جوامع عشایری شهرستان آباده می‌پردازد. این پژوهش از طرح تحقیق کاربردی استفاده می‌کند. نظریه زمینه‌ای به دلیل ظرفیت آن در تولید نظریه به‌طور مستقیم از داده‌ها، به‌عنوان روش تحلیل انتخاب شد. این رویکرد به‌ویژه برای

بررسی پدیده‌های پیچیده‌ای همچون موانع مدیریت پایدار مراتع، که نیازمند درک عمیق و چندبعدی است، مناسب می‌باشد. نظریه داده بنیاد از دو مزیت برجسته برخوردار است. نخستین مزیت آن است که بر هیچ فرض نظری خاصی تکیه نمی‌کند و تمرکز آن بر توسعه نظریه یا مدل مورد نظر بر اساس کدگذاری و پردازش داده‌های خام جمع‌آوری شده است. دومین مزیت این است که این نظریه هم در توسعه نظریه‌های جدید و هم در به‌روزرسانی یا ارزیابی نظریه‌های موجود کاربرد دارد (Zhao et al., 2025).

## ۲-۲-۱. انتخاب مشارکت کنندگان

برای پژوهش حاضر، معیارهای انتخاب مشارکت‌کنندگان با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی تعیین شد. در این راستا، معیارهای اصلی شامل داشتن حداقل پنج سال سابقه فعالیت مرتبط با حوزه مراتع و مدیریت پایدار، آشنایی با مفاهیم مرتبط با تاب‌آوری و نظام‌های اجتماعی-اکولوژیک، شناخت کافی از زندگی عشایری و فرهنگ ایل قشقایی، و تمایل به مشارکت در پژوهش و ارائه اطلاعات بود. ابتدا با چند نفر از خبرگان کلیدی که واجد این شرایط بودند مصاحبه شد و سپس از آن‌ها خواسته شد تا افراد واجد شرایط دیگر را معرفی کنند. این فرآیند تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. این روش انتخاب مشارکت‌کنندگان، اطمینان از تنوع و تخصص کافی در نمونه‌گیری را فراهم کرد و امکان جمع‌آوری دیدگاه‌های عمیق و متنوع در مورد موانع مدیریت پایدار مراتع در جوامع عشایری قشقایی شهرستان آباده را ممکن ساخت.

## ۲-۲-۲. فرآیند جمع‌آوری داده

روش اصلی جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش، مبتنی بر مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختاریافته با دامداران متخصص در جوامع عشایری شهرستان آباده بود. این مصاحبه‌ها به صورت چهره‌به‌چهره و در منطقه مورد مطالعه انجام شد تا ارتباط متنی مناسب برقرار شود و بینش‌های ظریف و دقیقی از موانع مدیریت پایدار مراتع به دست آید. هر جلسه مصاحبه با هدف اطمینان از دقت داده‌ها و تسهیل فرآیند کدگذاری و تحلیل، ضبط گردید. مدت زمان مصاحبه‌ها به‌طور میانگین ۶۵ دقیقه بود و بسته به تمایل شرکت‌کنندگان، صبر آن‌ها و شرایط لجستیکی، بین ۵۵ تا ۸۵ دقیقه متغیر بود. فرآیند مصاحبه تا رسیدن به مرحله اشباع داده‌ها ادامه یافت. اشباع داده‌ها به عنوان نقطه‌ای تعریف شد که در آن هیچ کد یا مفهوم جدیدی در فرآیند تحلیل پدیدار نشد و تمامی مفاهیم متنی در چارچوب ساختار کدگذاری موجود قرار گرفتند. این روش به پژوهشگران امکان داد تا موانع مدیریت پایدار مراتع را در جوامع عشایری شهرستان آباده به‌طور جامع شناسایی و تحلیل کنند (شرافتمند راد و شهرکی، ۲۰۲۵).

## ۲-۳. روایی و پایایی پژوهش

**بررسی روایی و پایایی پژوهش:** در این مطالعه، برای اطمینان از روایی (اعتبار) یافته‌ها، از روش‌های چندگانه شامل بازخورد مشارکت‌کنندگان و بازبینی اساتید متخصص استفاده شد. بدین صورت که پس از تحلیل داده‌ها، نتایج در اختیار مشارکت‌کنندگان قرار گرفت و نظرات آنها اعمال گردید. همچنین، اساتید متخصص تمام مراحل پژوهش را مورد ارزیابی قرار دادند و پیشنهادات اصلاحی ارائه نمودند. برای سنجش پایایی (قابلیت اعتماد)، از دو رویکرد اصلی بهره گرفته شد: نخست، حساسی فرآیند تحقیق با ارائه تمام مستندات شامل داده‌های خام، کدها، مقوله‌ها و مراحل تحلیل به اساتید راهنما انجام پذیرفت. دوم، از روش توافق درون‌موضوعی بین دو کدگذار مستقل (پژوهشگر اصلی و یک همکار پژوهشی متخصص) استفاده شد. پس از آموزش روش‌شناسی پژوهش، سه مصاحبه به صورت مستقل کدگذاری گردید و میزان توافق با استفاده از فرمول  $\left[ \frac{\text{تعداد توافقات}}{\text{مجموع تعداد کدها}} \right] \times 100$  محاسبه شد که نتیجه ۷۷٪ به دست آمد. این میزان توافق که بالاتر از حداقل استاندارد ۷۰٪ است، نشان‌دهنده پایایی مطلوب داده‌ها می‌باشد. نتایج حاکی از آن است که با به کارگیری این روش‌ها، هم روایی محتوایی و هم پایایی پژوهش در سطح قابل قبولی تأمین شده است (چکانی آذران و همکاران، ۲۰۲۱).



جدول ۱. محاسبه پایایی بازآزمون

| ردیف | عنوان مصاحبه   | تعداد کل داده‌ها | تعداد توافقات | عدم توافق | پایایی باز آزمون (درصد) |
|------|----------------|------------------|---------------|-----------|-------------------------|
| ۱    | مصاحبه هشتم    | ۸۲               | ۳۲            | ۲۲        | ۷۸                      |
| ۲    | مصاحبه یازدهم  | ۸۵               | ۳۲            | ۱۸        | ۷۵                      |
| ۳    | مصاحبه شانزدهم | ۷۲               | ۲۸            | ۱۶        | ۷۷                      |
|      | مجموع          | ۲۳۹              | ۹۲            | ۵۶        | ۷۷                      |

## ۲-۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌ها در این پژوهش بر اساس روش شناسی نظریه بنیاد استراوس و کوربین و به صورت دستی انجام گرفت. این فرآیند در سه گام اجرا شد (صیادی و همکاران، ۲۰۲۵). که شامل کدگذاری باز، محوری و انتخابی است. کدگذاری باز به شناسایی و نام‌گذاری مقوله‌های مختلف داده‌ها می‌پردازد، جایی که محقق با بررسی دقیق مصاحبه‌ها و اسناد، مفاهیم اولیه را استخراج کرده و آن‌ها را به دسته‌های مختلف تقسیم می‌کند. در مرحله بعدی، کدگذاری محوری انجام می‌شود که در آن یکی از مقولات به عنوان پدیده اصلی انتخاب شده و سایر مقولات به آن مرتبط می‌شوند تا روابط بین آن‌ها مشخص گردد. این مرحله به تحلیل عمیق‌تری از ابعاد مختلف پدیده کمک می‌کند و بر اساس الگوی مفهومی<sup>۱</sup>، شرایط (شرایط<sup>۲</sup>، کنش‌ها-تعاملات<sup>۳</sup> و پیامدها<sup>۴</sup>) و پیامدها را بررسی می‌کند. در نهایت، کدگذاری انتخابی صورت می‌گیرد که در این مرحله مقوله‌های اصلی و فرعی به صورت نظام‌مند سازماندهی شده و روابط بین آن‌ها برای شکل‌دهی به یک نظریه کلی یا "خط داستان" مورد بررسی قرار می‌گیرد. این فرایندها در نهایت منجر به ارائه یک مدل جامع از پدیده مورد مطالعه می‌شود که شامل روابط پیچیده بین مقولات و ابعاد مختلف آن است (Kharkova et al., 2023; Fekonja et al., 2024).

## ۳. یافته‌های پژوهش

### ۳-۱. اطلاعات توصیفی مشارکت‌کنندگان

این مطالعه پس از انجام ۱۹ مصاحبه به اشباع نظری رسید. جدول اطلاعات توصیفی مشارکت‌کنندگان، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و فعالیت‌های مرتبط با مراتع را نشان می‌دهد. سن مشارکت‌کنندگان بین ۲۵ تا ۷۵ سال متغیر بوده و میانگین سنی آن‌ها حدود ۴۵ سال است. اکثریت شرکت‌کنندگان مرد (۸۴ درصد) و تنها ۱۶ درصد زنان در این پژوهش حضور داشتند. سطح تحصیلات آنان متنوع است؛ از بی‌سواد (۲۶ درصد) تا دکتری (۱۱ درصد)، اما بیشتر افراد دارای تحصیلات دیپلم یا کمتر هستند.

نقش‌های مشارکت‌کنندگان شامل رهبران محلی (۲۱ درصد)، بهره‌برداران (۲۱ درصد)، کارشناسان (۲۶ درصد)، دامداران (۲۱ درصد) و کشاورزان (۱۱ درصد) می‌باشد. سابقه فعالیت آن‌ها بین ۲ تا ۵۰ سال متفاوت است که میانگین آن حدود ۲۰ سال است. بیش از نیمی از مشارکت‌کنندگان (۴۲ درصد) وابستگی معیشتی بالایی به مراتع دارند و بیشتر آن‌ها (۸۴ درصد) در منطقه آباده سکونت دارند. میزان استفاده از مراتع نیز متنوع است، به‌طوری که بیشترین فراوانی مربوط به استفاده سه بار در سال (۲۶ درصد) است.

همچنین، حدود ۶۳ درصد از مشارکت‌کنندگان در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت داشته‌اند که بیشترین سهم مربوط به رهبران محلی و دامداران است. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که رهبران محلی و دامداران بیشترین نقش را در فرآیندهای تصمیم‌گیری ایفا می‌کنند، در حالی که مشارکت زنان و کارشناسان با تحصیلات بالا کمتر بوده است. همچنین، وابستگی معیشتی به مراتع با میزان استفاده از آن‌ها رابطه مستقیمی دارد؛ افرادی که وابستگی بیشتری دارند، بیشتر از مراتع بهره‌برداری می‌کنند.

1. Paradigm Model

2. Conditions

3. Actions-interactions

4. Consequences

سطح تحصیلات لزوماً با مشارکت در تصمیم‌گیری رابطه مستقیم ندارد، چراکه افراد بی سواد بیشترین مشارکت را داشته‌اند. برای بهبود مدیریت مراتع، پیشنهاد می‌شود که مشارکت زنان و کارشناسان افزایش یابد، برنامه‌های آموزشی ویژه جوامع محلی برگزار گردد و نقش رهبران محلی تقویت شود.

### ۲-۳. کدگذاری باز

از تحلیل دقیق مصاحبه‌ها، نظرات و دیدگاه‌های مشارکت‌کنندگان، مجموعه‌ای از مفاهیم اولیه و خام به‌عنوان کدهای باز استخراج شد. در این مرحله، با توجه به میزان تکرار، شدت تأکید و اهمیت مفهومی از منظر مشارکت‌کنندگان و پژوهشگر، کدهایی که مشترک، معنادار و کلیدی بودند انتخاب شدند. بدین ترتیب، ۱۲۳ کد باز شناسایی گردید که دربردارنده مضامین گوناگون مرتبط با موانع مدیریت پایدار مراتع است. در جدول ۱، نمونه‌ای از کدهای باز همراه با نقل‌قول‌های مستقیم از متن مصاحبه‌ها ارائه شده است تا چگونگی شکل‌گیری مفاهیم از دل داده‌های کیفی به‌صورت عینی و ملموس نمایان شود. این نقل‌قول‌ها به‌عنوان واحدهای معنایی اولیه، بنیان تکوین مفاهیم در مراحل بعدی تحلیل را فراهم کرده‌اند.

جدول ۲. نمونه‌ای از مفاهیم استخراج شده از متن مصاحبه در کدگذاری باز

| کد باز                                                | جمله                                                                                                                                 |
|-------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| چرای مفرط دام فراتر از ظرفیت اکولوژیک مراتع           | "دامداران به دلیل نبود نظارت کافی، دام‌های خود را در تمام فصول در مراتع رها می‌کنند که این امر باعث چرای مفرط و فرسایش خاک شده است." |
| فقدان نظام مدیریت چرای فصلی مبتنی بر مطالعات اکولوژیک | "عدم وجود برنامه‌ریزی برای مدیریت چرای فصلی باعث شده که مراتع در فصل‌های حساس تحت فشار شدید قرار بگیرند."                            |
| کاهش پوشش گیاهی بومی به دلیل چرای بی‌ضابطه            | "چرای بی‌ضابطه دام‌ها باعث کاهش شدید پوشش گیاهی بومی شده و گونه‌های مهاجم جایگزین آن‌ها شده‌اند."                                    |
| فشار جمعیت دام بیش از ظرفیت تحمل مراتع                | "تعداد دام‌ها در این منطقه بسیار بیشتر از ظرفیت تحمل مراتع است و این موضوع باعث تخریب شدید مراتع شده است."                           |
| تخریب ساختار خاک به دلیل چرای متمرکز دام              | "چرای متمرکز دام‌ها در مناطق خاص باعث فشردگی خاک و کاهش نفوذپذیری آن شده است."                                                       |
| عدم رعایت تقویم کوچ و ورود زودهنگام به مراتع بیلاقی   | "دامداران زودتر از موعد مقرر به مراتع بیلاقی کوچ می‌کنند و این امر باعث تخریب پوشش گیاهی قبل از رشد کامل آن می‌شود."                 |
| افزایش تعداد دام قاچاق و چرای غیرمجاز آن‌ها           | "افزایش تعداد دام‌های قاچاق و چرای غیرمجاز آن‌ها در مراتع، فشار مضاعفی بر منابع طبیعی وارد کرده است."                                |
| کاهش بارندگی و تشدید خشکسالی‌های مستمر                | "کاهش بارندگی و خشکسالی‌های مستمر باعث شده که مراتع توان بازسازی خود را از دست بدهند."                                               |
| استفاده بی‌رویه از چاه‌های غیرمجاز برای تأمین آب دام  | "استفاده بی‌رویه از چاه‌های غیرمجاز برای تأمین آب دام، سطح آب‌های زیرزمینی را به شدت کاهش داده است."                                 |
| تغییر الگوی کشت و جایگزینی مراتع با محصولات پرآب‌بر   | "تغییر الگوی کشت و جایگزینی مراتع با محصولات پرآب‌بر، فشار زیادی بر منابع آبی منطقه وارد کرده است."                                  |

### ۳-۳. کدگذاری محوری

پس از استخراج ۱۲۳ کد در مرحله کدگذاری باز، نوبت به تحلیل عمیق‌تر و سازمان‌دهی مفهومی آن‌ها رسید. پژوهشگر با مرور دوباره کدها و متون مصاحبه، به دنبال کشف ارتباطات معنایی و الگوهای پنهان میان کدها بود. کدهایی که معنا یا دغدغه‌ای مشترک داشتند، در قالب خوشه‌هایی با مفهوم محوری گرد هم آمدند. این فرآیند منجر به شکل‌گیری ۳۸ کد محوری شد که هر یک نشان‌دهنده دسته‌ای از مفاهیم هم‌سو و پر تکرار بودند.

در ادامه، این مفاهیم بر اساس الگوی اشتراوس و کوربین، در پنج مقوله کلی شامل شرایط علی<sup>۱</sup>، شرایط زمینه‌ای<sup>۲</sup>، شرایط مداخله‌گر<sup>۳</sup>، راهبردها<sup>۴</sup> و پیامدها طبقه‌بندی شدند. کدگذاری محوری در واقع گامی اساسی برای عبور از توصیف صرف به سمت تبیین نظری پدیده مورد مطالعه بود.

### ۳-۴. کدگذاری انتخابی

در سومین گام تحلیل داده‌ها، یعنی کدگذاری انتخابی، از میان ۳۸ کد محوری استخراج‌شده در مرحله پیشین، تعداد ۱۸ مفهوم کلیدی به‌عنوان کدهای انتخابی نهایی تعیین شد. این مفاهیم حاصل تلفیق و انتزاع مفهومی از زیرمجموعه‌های معنایی هم‌راستا درون هر یک از پنج مقوله اصلی بوده و بیشترین سهم را در تبیین پدیده محوری پژوهش ایفا می‌کنند. جدول شماره (۳) این کدهای انتخابی را در قالب ساختاری روشن و منظم نمایش می‌دهد تا روند تکاملی تحلیل، از سطح کدهای باز تا مفاهیم نهایی، به‌گونه‌ای نظام‌مند و مبتنی بر منطق تحلیل برای مخاطب پژوهش آشکار شود.

جدول ۳. کدگذاری انتخابی

| کد انتخابی                            | کد محوری                                |
|---------------------------------------|-----------------------------------------|
| <b>شرایط علی</b>                      |                                         |
| (۱) فشار فزاینده بر مراتع             | ۱. مدیریت نامناسب چرا                   |
|                                       | ۲. خشکسالی و کمبود آب                   |
|                                       | ۳. تغییر کاربری اراضی و فعالیت‌های مخرب |
| (۲) مشکلات ساختاری و سیستمی           | ۴. ضعف مدیریت و سیاست‌گذاری             |
|                                       | ۵. مشکلات معیشتی و فرهنگی               |
|                                       | ۶. آلودگی و آتش‌سوزی                    |
| (۳) تخریب محیط زیست                   | ۷. تخریب زیستگاه و تردد                 |
|                                       | ۸. فرسایش خاک                           |
| <b>شرایط زمینه‌ای</b>                 |                                         |
| (۱) محدودیت‌های اکولوژیکی و جغرافیایی | ۹. شرایط جغرافیایی و اقلیمی             |
|                                       | ۱۰. مسائل اقتصادی و معیشتی              |
|                                       | ۱۱. عوامل فرهنگی و اجتماعی              |
| (۳) ضعف زیرساخت‌ها و مدیریت           | ۱۲. ضعف ساختاری و مدیریتی               |
|                                       | ۱۳. کمبود زیرساخت‌ها                    |
|                                       | ۱۴. تخریب نظام سنتی چرا                 |
| <b>عوامل مداخله‌گر</b>                |                                         |
| (۱) تأثیرات بیرونی                    | ۱۵. عوامل اقتصادی و سیاسی               |
|                                       | ۱۶. فشارهای بین‌المللی و افکار عمومی    |
|                                       | ۱۷. توسعه تکنولوژی و ارتباطات           |
| (۲) تحولات تکنولوژیکی و اجتماعی       | ۱۸. تغییرات اقلیمی و زیست‌محیطی         |
|                                       | ۱۹. مسائل اجتماعی و جمعیتی              |
|                                       | ۲۰. بحران‌های غیرمترقبه                 |
| (۳) بحران‌ها و نارسایی‌ها             | ۲۱. ضعف هماهنگی و بیمه                  |
|                                       | ۲۲. توسعه گردشگری ناپایدار              |
|                                       | ۲۳. همکاری‌های منطقه‌ای                 |

1. Causal Conditions

2. Contextual Condition

3. Intervening Condition

4. Strategies

## ادامه جدول ۳.

| کد انتخابی                          | کد محوری                         |
|-------------------------------------|----------------------------------|
| <b>راهبردها</b>                     |                                  |
| ۱) احیای اکوسیستم مرتعی             | ۲۴. مدیریت چرا و احیای مراتع     |
|                                     | ۲۵. توسعه زیرساخت‌ها و فناوری    |
| ۲) توانمندسازی و مشارکت جوامع محلی  | ۲۶. توانمندسازی جوامع محلی       |
|                                     | ۲۷. تنوع‌بخشی به معیشت           |
| ۳) حمایت‌های اقتصادی و قانونی       | ۲۸. حمایت‌های مالی و بیمه‌ای     |
|                                     | ۲۹. بهبود بازار و بازاریابی      |
|                                     | ۳۰. اصلاحات قانونی و نهادی       |
| ۴) مدیریت پایدار و همکاری بین‌الملل | ۳۱. کاهش وابستگی و مدیریت پایدار |
|                                     | ۳۲. همکاری بین‌المللی            |
| <b>پیامدها</b>                      |                                  |
| ۱) بهبود وضعیت اکولوژیکی            | ۳۳. بهبود وضعیت اکولوژیکی        |
| ۲) رونق اقتصادی و اجتماعی           | ۳۴. بهبود وضعیت اقتصادی          |
|                                     | ۳۵. بهبود وضعیت اجتماعی          |
| ۳) کاهش فشار و جذب سرمایه           | ۳۶. کاهش فشار چرای دام           |
|                                     | ۳۷. جذب سرمایه‌گذاری             |
| ۴) کاهش آلودگی                      | ۳۸. کاهش آلودگی                  |

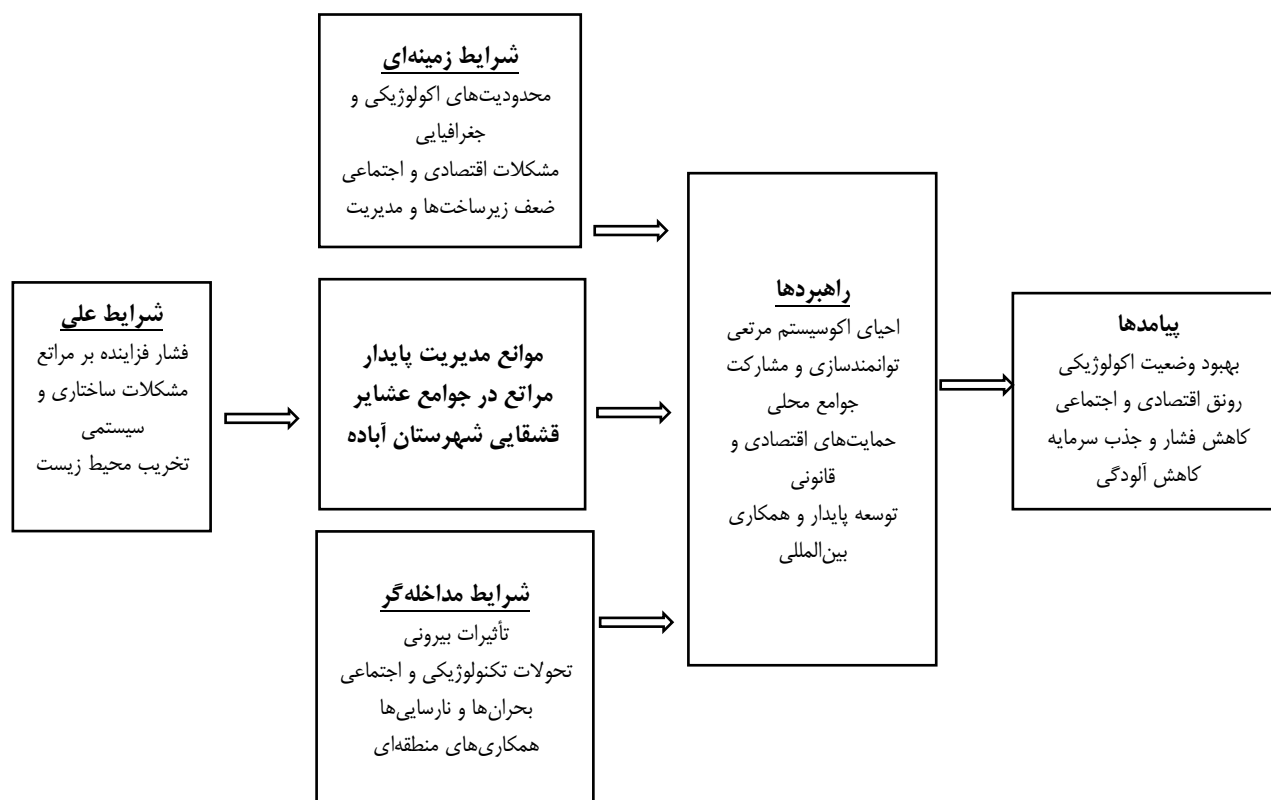
پس از شناسایی کدهای انتخابی، با استفاده از رویکرد اشتراوس و کوربین، مدل مفهومی موانع مدیریت پایدار مراتع در جوامع عشایری شهرستان آبادیه طراحی شد.

## ۳-۵. الگوی مفهومی

در گام نهایی این پژوهش، بر اساس یافته‌های مراحل کدگذاری باز، محوری و انتخابی، الگوی مفهومی پژوهش ارائه شد. همان‌طور که در شکل (۲) مشاهده می‌شود، این مدل روابط نظام‌مند میان مقوله‌های اصلی (شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها) را در قالب چارچوب مفهومی یکپارچه نمایش می‌دهد. مدل حاضر با تلفیق ۱۸ کد انتخابی نهایی، نه تنها ساختار پویای پدیده مورد مطالعه را بازتاب می‌دهد، بلکه تعامل عوامل مؤثر و تأثیرات متقابل آن‌ها را به شکلی منسجم و قابل فهم ترسیم می‌کند. این مدل نظری، به‌عنوان دستاورد نهایی تحلیل داده‌ها، می‌تواند مبنایی برای پژوهش‌های آینده و نیز راهنمای تصمیم‌گیری‌های عملی در حوزه موضوعی مورد بررسی باشد. همچنین، با توجه به ساختار منعطف خود، امکان بومی‌سازی و تعمیم آن در بسترهای مختلف پژوهشی فراهم شده است. به این ترتیب، الگوی مفهومی ضمن ارائه چارچوبی تحلیلی منسجم، سهم قابل توجهی در توسعه دانش تخصصی و هدایت مطالعات بعدی ایفا می‌کند.

در چارچوب الگوی مفهومی اشتراوس و کوربین، شرایط علی (فشار فزاینده بر مراتع، مشکلات ساختاری عمیق، و تخریب محیط زیست) به طور مستقیم، بستر را برای ظهور پدیده محوری (موانع مدیریت پایدار مراتع در جوامع عشایر قشقای شهرستان آبادیه) فراهم می‌سازند. این پدیده، در تعامل با شرایط زمینه‌ای (محدودیت‌های اکولوژیکی و جغرافیایی، مشکلات اقتصادی و اجتماعی، و ضعف زیرساخت‌ها و مدیریت) و عوامل مداخله‌گر (تأثیرات بیرونی، تحولات تکنولوژیکی و اجتماعی، بحران‌ها و همکاری‌های منطقه‌ای)، مسیر انتخاب و اجرای راهبردها (توانمندسازی جوامع محلی، حمایت‌های اقتصادی و قانونی، و مدیریت پایدار و همکاری بین‌المللی) را تعیین می‌کند. در نهایت، اثربخشی این راهبردها در قالب پیامدهایی (بهبود وضعیت اکولوژیکی، رونق اقتصادی و اجتماعی، کاهش فشار و جذب

سرمایه، و کاهش آلودگی) نمایان می‌شود. به این ترتیب، الگوی مفهومی با تبیین روابط پیچیده بین این مقوله‌ها، دیدگاهی جامع از موانع و راهکارهای مدیریت پایدار مراتع ارائه می‌دهد.



شکل ۲. مدل مفهومی موانع مدیریت پایدار مراتع در جوامع عشایری شهرستان آباد

## ۴. بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف شناسایی و تحلیل موانع مدیریت پایدار مراتع در جوامع عشایر قشقایی شهرستان آباد انجام شد. با استفاده از روش نظریه داده‌بنیاد و رویکرد اشتراوس و کوربین، ۱۲۳ کد باز استخراج شد که در نهایت به ۳۸ کد محوری و ۱۸ کد انتخابی در قالب شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها دسته‌بندی و مدل نهایی ارائه گردید. یافته‌ها نشان داد که مدیریت پایدار مراتع در این منطقه تحت تأثیر تعامل پیچیده عوامل مختلفی قرار دارد که در ادامه به تفصیل بررسی می‌شوند.

در مدل مفهومی پژوهش، شرایط علی شامل ۳ کد انتخابی است: (۱) فشار فزاینده بر مراتع، (۲) مشکلات ساختاری و سیستمی و (۳) تخریب محیط زیست. فشار فزاینده به واسطه چرای مفرط، بی‌نظمی در زمان کوچ، و بهره‌برداری مستمر بدون فرصت احیا، ظرفیت مرتع را تضعیف کرده و با یافته‌های حبیبیان و بارانی (۲۰۱۹) هم‌خوان است. مشکلات ساختاری همچون ضعف سیاست‌گذاری چرا، تداخل وظایف نهادها، و نادیده گرفتن نهادهای بومی، موجب اختلال در حکمرانی منابع شده‌اند؛ مشابه نتایج نیاسری نلسجی (۲۰۱۹). همچنین، تخریب محیط زیست به علت کاهش پوشش گیاهی، فرسایش خاک، و چرای بی‌رویه، کارکرد اکولوژیکی مراتع را مختل کرده که با پژوهش پولیدو<sup>۱</sup> و همکاران (۲۰۱۸) همسوست. این عوامل در مجموع نشان می‌دهند که پایداری مراتع بدون اصلاح ساختار نهادی،

<sup>۱</sup>. Pulido

مدیریت ظرفیت چرا، و تقویت هماهنگی بین عشایر و نهادهای، امکان‌پذیر نخواهد بود.

همچنین شرایط زمینه‌ای نیز شامل ۳ کد انتخابی است: (۱) محدودیت‌های اکولوژیکی و جغرافیایی، (۲) مشکلات اقتصادی و اجتماعی و (۳) ضعف زیرساخت‌ها و مدیریت. تغییرات اقلیمی، خشکسالی‌های پی‌درپی و ناپایداری منابع آبی، بهره‌برداری پایدار را دشوار کرده‌اند؛ مشابه یافته‌های ما و همکاران (۲۰۲۳) که بر نقش اقلیم در تخریب مراتع تأکید دارند. از سوی دیگر، وابستگی شدید به دامداری، درآمد ناپایدار، و شکاف در دسترسی به منابع، باعث افزایش فشار بر مراتع شده و با نتایج کریشنان<sup>۱</sup> و همکاران (۲۰۲۴) درباره جوامع قبیله‌ای هم‌راستاست. ضعف زیرساخت‌هایی مانند خدمات فنی، بازار فروش، جاده و آب‌رسانی، به‌همراه مدیریت ناهماهنگ، اجرای سیاست‌های حفاظتی را تضعیف کرده است (Shahzad et al., 2024). این شرایط زمینه‌ای نشان می‌دهد که بدون بهبود حکمرانی محلی و تقویت هماهنگی نهادی، تحقق مدیریت پایدار مراتع ممکن نخواهد بود.

شرایط مداخله‌گر شامل ۴ کد انتخابی از جمله (۱) تأثیرات بیرونی، (۲) تحولات تکنولوژیکی و اجتماعی، (۳) بحران‌ها و نارسایی‌ها و (۴) همکاری‌های منطقه‌ای هستند که به‌طور قابل توجهی بر راهبردهای مدیریتی مراتع اثرگذارند. تأثیرات بیرونی مانند فشارهای سیاست‌های ملی و بین‌المللی برای کاهش تخریب مراتع، با یافته‌های نیاسری نلسجی (۲۰۱۹) که بر ضرورت تطابق مدیریت مراتع با استانداردهای جهانی تأکید دارند، همسو است. تحولات تکنولوژیکی و اجتماعی، مانند تغییر در سیستم‌های سنتی چرا، به ویژه کاربرد فناوری‌های نوین، با پژوهش حبیبیان و بارانی (۲۰۱۹) تطابق دارد و نشان‌دهنده اهمیت همگامی مدیریت با پیشرفت‌های فناورانه است. بحران‌هایی از قبیل خشکسالی‌های طولانی‌مدت و آتش‌سوزی‌های گسترده، مشابه چالش‌های مطرح‌شده در مطالعه حسین‌زاده و همکاران (۲۰۱۷) هستند که نیاز به مدیریت انعطاف‌پذیر و مبتنی بر پیش‌بینی ریسک‌ها را تأکید می‌کنند. علاوه بر این، همکاری‌های منطقه‌ای به عنوان یکی از عوامل مداخله‌گر، نقش مهمی در هماهنگی سیاست‌ها و اشتراک منابع برای مقابله با تهدیدات مشترک ایفا می‌کند. این مجموعه عوامل نشان می‌دهند که برای تحقق مدیریت پایدار مراتع، لازم است راهبردها به‌صورت پویا و متناسب با شرایط محیطی، اجتماعی و سیاسی طراحی و اجرا شوند.

شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر به عنوان عوامل مؤثر در شناسایی و تحلیل موانع مدیریت پایدار مراتع در جوامع عشایر قشقایی شهرستان آباده مطرح شدند. برای رفع این موانع، راهبردهایی شناسایی شده که شامل (۱) احیای اکوسیستم مرتعی، (۲) توانمندسازی و مشارکت جوامع محلی، (۳) حمایت‌های اقتصادی و قانونی و (۴) توسعه پایدار و همکاری‌های بین‌المللی است. احیای اکوسیستم مرتعی از طریق مدیریت چرای فصلی انجام می‌شود که توازن میان حفاظت از منابع طبیعی و معیشت جوامع محلی را برقرار می‌کند و با پژوهش ما و همکاران (۲۰۲۳) که بر تعادل بین حفاظت و بهره‌برداری پایدار تأکید دارند، همخوانی دارد. توانمندسازی و مشارکت جوامع محلی با تمرکز بر شفافیت حقوق مالکیت و افزایش مشارکت مردمی زمینه مسئولیت‌پذیری، افزایش اعتماد اجتماعی و مدیریت مشارکتی را فراهم می‌کند که با یافته‌های اسلامی و همکاران (۲۰۲۱ و ۲۰۲۲)، ابراهیم و همکاران (۲۰۱۷)، تنزینگ و همکاران (۲۰۱۷) درباره اهمیت مدیریت مشارکتی با محوریت مردم و تقویت انسجام اجتماعی مطابقت دارد. حمایت‌های اقتصادی و قانونی، شامل تسهیلات مالی و قوانین حمایتی، انگیزه و ظرفیت اجرای سیاست‌های حفاظتی را افزایش می‌دهد. توسعه پایدار و همکاری‌های بین‌المللی نیز با چارچوب اهداف توسعه پایدار سازمان ملل متحد همسو بوده و بر هماهنگی جهانی و تبادل دانش برای حل چالش‌های زیست‌محیطی و حفاظت از مراتع تأکید می‌کند. این راهبردها نشان می‌دهند که ترکیب دانش بومی با نوآوری‌های مدرن کلید اصلی دستیابی به مدیریت پایدار مراتع است.

بر اساس مدل مفهومی حاضر، پیامدهای اجرای راهبردهای مدیریت پایدار مراتع شامل (۱) بهبود وضعیت اکولوژیکی مراتع، (۲) ارتقای شرایط اقتصادی و اجتماعی جوامع محلی، (۳) کاهش فشار بر منابع طبیعی و (۴) جذب سرمایه‌گذاری‌های پایدار می‌باشد. بهبود وضعیت اکولوژیکی مراتع، که از طریق مدیریت مشارکتی و حفاظت هدفمند به‌دست می‌آید، با یافته‌های ادلابو<sup>۲</sup> و همکاران (۲۰۲۰)

<sup>1</sup>. Krishnan

<sup>2</sup>. Adelabu

همسو است که نقش مدیریت مشارکتی را در کاهش تخریب اکوسیستم‌های طبیعی تأیید می‌کند. ارتقای شرایط اقتصادی و اجتماعی جوامع محلی، از جمله افزایش امنیت معیشتی و مشارکت فعال در مدیریت منابع، مطابق با نتایج نیلسن<sup>۱</sup> و همکاران (۲۰۲۰) است که حفاظت از مراتع را به عنوان عاملی کلیدی در تضمین پایداری معیشت جوامع عشایری می‌داند. کاهش فشار بر منابع طبیعی منجر به حفظ بهتر اکوسیستم‌ها و افزایش ظرفیت جذب سرمایه‌گذاری‌های توسعه پایدار می‌شود. این پیامدها نشان می‌دهد که مدیریت پایدار مراتع نه تنها عملکرد زیست‌محیطی را بهبود می‌بخشد بلکه زمینه‌ساز توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار در جوامع محلی نیز است. این پژوهش نشان داد که مدیریت پایدار مراتع در جوامع عشایری قشقایی شهرستان آباد نیازمند رویکردی یکپارچه است که سه محور اصلی را دربر می‌گیرد: (۱) مدیریت هوشمند چرا مبتنی بر ظرفیت اکولوژیک مراتع، (۲) تقویت حکمرانی محلی از طریق شوراهای مشترک عشایر و کارشناسان، و (۳) تلفیق دانش بومی با فناوری‌های نوین پایش. اگرچه محدودیت‌هایی مانند تمرکز جغرافیایی بر یک منطقه و عدم سنجش کمی شاخص‌های تخریب وجود داشت، یافته‌ها حاکی از آن است که راهکارهای مشارکتی می‌تواند همزمان به حفظ مراتع و بهبود معیشت عشایر بیانجامد. برای تحقق این هدف، پیشنهاد می‌شود برنامه‌های پایلوت مدیریت چرای فصلی با مشارکت مستقیم عشایر اجرا شود و سازوکارهای نظارتی مبتنی بر فناوری‌های ساده (مانند اپلیکیشن‌های ثبت وضعیت مرتع) توسعه یابد. مطالعات آینده باید با ترکیب روش‌های کیفی و کمی در مناطق مختلف عشایری، امکان تعمیم‌پذیری نتایج را فراهم کنند.

## References

- Adelabu, D. B., Clark, V. R., & Bredenhand, E. (2020). Potential for sustainable mountain farming: challenges and prospects for sustainable smallholder farming in the Maloti–Drakensberg mountains. *Mountain Research and Development*, 40(1), A1. <https://doi.org/10.1659/MRD-JOURNAL-D-19-00058.1>.
- Afzali, Z., Amirtaimoori, S., & Zare Mehrjerdi, M. R. (2025). Pathology and troubleshooting the Iran's range management policies towards sustainable exploitation. *Journal of Range and Watershed Management*, 78(1), 91-106. <https://doi.org/10.22059/jrwm.2024.380311.1779>. (in Persian)
- Alaaldinbandi, A. (2021). The affective factors on pastures destruction and identifying its protection approaches. *Journal of Urban Studies on Space and Place*, 5(20), 71-90. <https://doi.org/10.22034/jspr.2021.701767>. (in Persian)
- Angerer, J. P., Fox, W. E., Wolfe, J. E., Tolleson, D. R., & Owen, T. (2023). Land degradation in rangeland ecosystems. In *Biological and environmental hazards, risks, and disasters* (pp. 395-434). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-820509-9.00007-1>.
- Azimi, M., Sharifian Bahraman, A., Reyazinia, V., Arzani, H., & Abbaspour, K. (2023). The study of impact rangeland vegetation changes in relation to the flood occurrence in arid and semi-arid of Iran. *Iranian Journal of Forest and Range Protection Research*, 20(2), 248-260. <https://doi.org/10.22092/ijfrpr.2023.355835.1508>. (in Persian)
- Badjian, G. R. (2007). Nomadic Rangeland Management in past and present in a review: Changes, Challenges and Solutions. *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 14(4), 524-538. (in Persian)
- Brown, C.G., Waldron, S.A., & Longworth, J.W. (2000). China's Rangeland Law and implications of the expansion of the beef cattle industry for sustainable development in pastoral areas. *The Japanese Journal of Rural Economics*, 2, 1-13. <https://doi.org/10.18480/jjre.2.1>.
- Chekani Azaran, S., Arasteh, H.R., & Mohammadkhani, K. (2021). Presenting a Model for Promoting the Professional Competence of the Managers of Technical and Vocational University of Iran Using Grounded Theory. *Educational Development of Judishapur*, 12(0), 278-290. <https://doi.org/10.22118/edc.2020.235632.1409>. (in Persian)
- Cho, M. A., Mutanga, O., & Mabhaudhi, T. (2023). Understanding local actors' perspective of threats to the sustainable management of communal rangeland and the role of Participatory GIS (PGIS): the case of Vulindlela, South Africa. *South African Geographical Journal*, 105(4), 516-533. <https://doi.org/10.1080/03736245.2023.2190153>.

<sup>1</sup>. Nielsen

- Daba, B., & Mammo, S. (2024). Rangeland degradation and management practice in Ethiopia: A systematic review paper. *Environmental and Sustainability Indicators*, 100413. <https://doi.org/10.1016/j.indic.2024.100413>.
- Ebrahim, K. S., Iman, I., Asghar, F., Arami, S. A., & Jafari, M. (2017). Development and prioritization of socio-economic strategies to elevate public participation in natural resource management using TOPSIS approach; Case Study: Chaharmahal and Bakhtiari Province (Iran). *Journal of Applied Sciences and Environmental Management*, 21(3), 476-485.
- Erfani, M., Ardakani, T., & Jahanishakib, F. (2024). Spatial evaluation of the habitats of rangeland medicinal plants and revealing hot spots of plant habitat quality in Kerman province. *Journal of Range and Watershed Managment*, 77(4), 491-505. <https://doi.org/10.22059/jrwm.2024.377327.1768>. (in Persian)
- Farajollahi, A., Islami, I., & Ashtari Mehrjardi, A. (2021). Analysis of the relationship between economic poverty and degradation of natural resources. *Journal of Social Problems of Iran*, 11(2), 341-361. <https://doi.org/10.22059/jjsp.2021.82689>. (in Persian)
- Farimani, S. M., Raufirad, V., Hunter, R., & Lebailly, P. (2017). Coping strategies during drought: the case of rangeland users in southwest Iran. *Rangelands*, 39(5), 133-142. <https://doi.org/10.1016/j.rala.2017.06.004>
- Fayyaz, M. (2020). "Tribes and Rangelands, Challenges and Solutions". *Iran Nature*, 5(1), 7-11. <https://doi.org/10.22092/irn.2021.121262>. (in Persian)
- Fekonja, Z., Kmetec, S., Fekonja, U., Reljić, N. M., Pajnkihar, M., & Strnad, M. (2024). Emergency triage nurses' perceptions of caring behaviors and the safety of the patient during triage encounters: a grounded theory study. *BMC nursing*, 23(1), 453. <https://doi.org/10.1186/s12912-024-02122-5>.
- Feng, L., Naz, I., Quddoos, A., Zafar, Z., Gan, M., Aslam, M., & Almutairi, K. F. (2025). Exploring rangeland dynamics in Punjab, Pakistan: integrating LULC, LST, and remote sensing for ecosystem analysis (2000–2020). *Rangeland Ecology & Management*, 98, 377-388. <https://doi.org/10.1016/j.rama.2024.09.008>.
- Habibian, S., Barani, H., Abedi Sarvestani, A., & Sepehri, A. (2018). Identification and analyzing the most important factors affecting early and well-timed migration in Shesh-Bolooki nomad tribe. *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 25(2), 399-416. <https://doi.org/10.22092/ijrdr.2018.116852>. (in Persian)
- Habibyan, S. M., & Barani, H. (2019). Prioritizing of affecting factors on grazing management using AHP method in nomad's rangelands at Fars Province. *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 26(4), 809-823. <https://doi.org/10.22092/ijrdr.2019.120675>. (in Persian)
- Hajarian, A. (2022). Analysis of Barriers and Challenges of Rangeland Management (Case Study: Rangelands of Kermanshah province). *J Watershed Manage Res.*, 13(26), 125-134. <https://doi.org/10.52547/jwmr.13.26.125>. (in Persian)
- Hajinaseri, S., & Yazdanpanah, M. (2021). Sociological-institutional Explanation of Nomadic Education in Iran: Case Study of Qashqai Tribe. *POLITICAL QUARTERLY*, 51(2), 460-435. <https://doi.org/10.22059/jpq.2021.83354>. (in Persian)
- Heydari, G., & Saeedi Gharaghani, H. (2015). Assessment of indigenous knowledge expert of northern Alborz semi nomads (Case study: Southern slopes of Damavand mountain Summer Rangeland). *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 22(2), 219-229. <https://doi.org/10.22092/ijrdr.2015.101658>. (in Persian)
- Hogan, D., & Gupta, A. (2023). Why Reaching Zero-Dose Children Holds the Key to Achieving the Sustainable Development Goals. *Vaccines*, 11(4), 781. <https://doi.org/10.3390/vaccines11040781>.
- Hosseini, M., & Babaei Mohammadi, M. (2024). Nomadic Society, Challenges and Issues. *Zakhayer-e Enghelab (Pastoral Nomads)*, 3(1), 25-46. <https://doi.org/10.22034/jzepn.2024.488431.100>. (in Persian)
- Hosseinzadeh, A., Heydari, G., Barani, H., & Zali, H. (2017). Assessment the effects of rancher number of livestock in range condition (Case study: Shahsavani nomads of Meshginshahr city). *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 24(3), 513-523. <https://doi.org/10.22092/ijrdr.2017.113359>. (in Persian)



- Isaac, U., Oripeloye, H., & Adejo, V. (2024). Can Faith be the Key to Environmental Stewardship and Sustainable Development in Nigeria? *American Journal of Development Studies*, 2(2), 16-26. <https://dx.doi.org/10.54536/ajds.v2i2.3279>.
- Islami, I., & Farajollahi, A. (2022). Prioritization of Local Livelihood Promotion Strategies with the Approach of Sustainable Exploitation of Natural Resources Based on SWOT-ANP Model in Bagherabad Village of Kurdistan. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 12(42), 73-100. <https://doi.org/10.22111/gaij.2022.6982>. (in Persian)
- Islami, I., Farajollahi, A., & Ghasemi Aryan, Y. (2021). Improving rural livelihood based on natural resources potentials in Najafabad region, Kurdistan Province, Iran. *ECOPERSIA*, 9(4), 251-263
- Khademhosseini, O., Rahmani, B., Khaledi, S., & Osanlu, A. (2024). Optimizing Sustainable Rural Tourism: Key Factors for Development in Semi-Arid Regions (A Case Study of Abadeh County). *Spatial Planning*, 14(4), 1-26. <https://doi.org/10.22108/sppl.2024.142303.1800>.
- Kiani, E., Jamal Manesh, A., & Zohori, S. E. (2023). A Study of Cultural and Management Consequences in the Life of Iranian Nomads. *Studies of Tribes and Nomads*, 13(1), 1-29. (in Persian)
- Krishnan, A., Mol, K. P. S., Saiju, L., Babu, J., & Ashifa, K. M. (2024). Tribal education in Kerala and achieving sustainable development goal (SDG)-4: Prospects and challenges. *FMDB Transactions on Sustainable Techno Learning*, 2(1), 41-49. <https://doi.org/10.69888/FTSTL.2024.000205>.
- Ma, T., Swallow, B., Foggin, J. M., Zhong, L., & Sang, W. (2023). Co-management for sustainable development and conservation in Sanjiangyuan National Park and the surrounding Tibetan nomadic pastoralist areas. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1-13. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01756-1>.
- Motamedi, J., Jalili, A., Arzani, H., & Khodagholi, M. (2020). Causes of rangeland degradation in the country and solutions to get out of the current situation. *Iran Nature*, 5(4), 21-44. <https://doi.org/10.22092/irn.2020.122530>. (in Persian)
- Mussa, M., Hashim, H., & Teha, M. (2016). Rangeland degradation: Extent, impacts, and alternative restoration techniques in the rangelands of Ethiopia. *Tropical and Subtropical Agroecosystems*, 19(3), 305-318.
- Niasari Naslaji, A. (2019). Barriers and Solutions for the Development of Camel Breeding in Iran. *Veterinary Laboratory Research*, 11(Special Issue No. 2, Twelfth Iranian Veterinary Congress), 9-9. <https://doi.org/10.22075/jvlr.2018.3107>. (in Persian)
- Nielsen, U. N., Stafford-Smith, M., Metternicht, G. I., Ash, A., Baumber, A., Boer, M. M., & Whyte, A. W. (2020). Challenges, solutions and research priorities for sustainable rangelands. *The Rangeland Journal*, 42(5), 359-373. <https://doi.org/10.1071/RJ20059>.
- Pakrah, M., Poorhashemi, S. A., & Parvin, M. R. (2020). Investigation and determination of the best strategy for sustainable development of nomadic areas of Iran based on the rights of local societies. *EurAsian Journal of BioSciences*, 14, 955-966. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3588392>.
- Pourmohammadi Amalehi, N., & Zilabour, B. (2014). A window into the social history of the Dareh Shuri tribe of Qashqai during the Safavid period (based on documents). *Ganjineh-ye Asnad*, 24(3), 95 (in Persian)
- Pulido, M., Schnabel, S., Lavado Contador, J. F., Lozano-Parra, J., & González, F. (2018). The impact of heavy grazing on soil quality and pasture production in rangelands of SW Spain. *Land Degradation & Development*, 29(2), 219-230. <https://doi.org/10.1002/ldr.2501>.
- Roche, L. M., Saitone, T. L., & Tate, K. W. (2021). Rangeland ecosystem service markets: panacea or wicked problem? *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 5, 554373. <https://doi.org/10.3389/fsufs.2021.554373>.
- Saeedi, H., Arzani, H., & Razaghi, F. (2016). Cultural Ecology; Soleimani tribal women of indigenous knowledge in sustainable development rangelands. *Indigenous Knowledge*, 3(5), 173-199. <https://doi.org/10.22054/qjik.2017.17969.1045>. (in Persian)
- Savari, M. (2023). Explaining the ranchers' behavior of rangeland conservation in western Iran. *Frontiers in Psychology*, 13, 1090723. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1090723>.

- Sayadi, M. R., Fouladi Doqozlu, M., & Avazpour, L. (2024a). Presenting a Conceptual Model of the Resilience of Social-Ecological Systems of Qashqai Tribe. *Natural Resources Governance*, 1(2), 135-150. <https://doi.org/10.22059/jnrg.2024.382117.1016>. (in Persian)
- Sayadi, M., Jafari, M., & Avazpour, L. (2024). Identifying the antecedents and consequences of the value chain of medicinal plants in order to empower the users of Nodushan rangelands in Yazd province. *Social Business*, 1(1), 75-92. <https://doi.org/10.22059/jsbu.2024.101241>. (in Persian)
- Sayadi, M., Shariatyniya, L., & Payravand, V. (2025). Analysis and Explanation of a Sustainable Business Model for Lime Orchards in Rudan County. *Social Business*, 2(1), 245-265. <https://doi.org/10.22059/jsbu.2025.394173.1020>. (in Persian)
- Shahzad, M., Abbas, M., & Quddoos, M. U. (2024). Economic, social, and administrative barriers to achieving the sustainable development goal of good health and wellbeing. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*, 8(11), 8109. <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i11.8109>.
- Shakour, A., Shamsodini, A., Heidari, A., & Vahidpour, G. A. (2016). The necessity of sustainable development in nomadic regions of Fars Province. *New Approaches in Human Geography*, 8(3), 203-214. (in Persian)
- Sharaftmandrad, M., & Shahraki, M. (2025). Understanding rangeland desertification through pastoralist perspectives using a grounded theory approach. *Scientific Reports*, 15(1), 2279. <https://doi.org/10.1038/s41598-025-86573-z>.
- Tenzing, K., Millar, J., & Black, R. (2017). Changes in property rights and management of high-elevation rangelands in Bhutan: Implications for sustainable development of herder communities. *Mountain Research and Development*, 37(3), 353-366. <https://doi.org/10.1659/MRD-JOURNAL-D-17-00016.1>.
- Zarei, G., Hazeri, H., & Alinejad Salim, L. (2018). The effect of the social acceptance capacity of nomadic tourism on the sustainable development (the Haybetlou tribes of Ghashghai). *Journal of Iranian Social Development Studies*, 11(1), 21-31. (in Persian)
- Zhao, Y., Zhou, R., Yu, Q., & Zhao, L. (2025). Revealing the contribution of mountain ecosystem services research to sustainable development goals: A systematic and grounded theory driven review. *Journal of Environmental Management*, 373, 123452. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2024.123452>.